

(Ministru kabineta
2009.gada 19.oktobra
rīkojums Nr.715)

**Koncepcijas "Par normatīvo regulējumu interešu konflikta novēršanai
valsts amatpersonu darbībā" kopsavilkums**

1. Risināmā jautājuma būtība

Izvērtējot likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" (turpmāk – likums) piemērošanu, konstatēts, ka tajā ietvertās normas atbilst pašreizējai situācijai, lai gan ir problēmas ar tā piemērošanu. Tādēļ nav nepieciešams konceptuāli lemt par interešu konflikta novēršanas regulējumu valsts amatpersonu darbībā. Tomēr likumā ietvērto regulējumu nepieciešams papildināt atbilstoši starptautiskajām saistībām, kuras uzņēmusies Latvija, un to problēmu risinājumam, kas atklājušās likuma piemērošanā praksē.

Eiropas Padomes organizācijas – Starpvalstu pretkorupcijas grupas (GRECO) – 19.plenārsēdē (Strasbūrā, 2004.gada 28.jūnijā–2.jūlijā) otrās novērtēšanas kārtas ietvaros Latvijai tika ieteiktas vairākas rekomendācijas. Viena no tām (ix.) paredzēja skaidri definēt pienākumu civildienesta ierēdņiem atbilstoši viņu publiskajam statusam ziņot, ja ir radušās aizdomas par korupciju un ar to saistītajiem pārkāpumiem, kā arī izveidot atbilstošu aizsardzības sistēmu tiem civildienesta ierēdņiem, kuri ziņo par pārkāpumiem.

Pārskatot praksi valsts amatpersonu interešu konflikta novēršanā Latvijā, var konstatēt, ka saskaņā ar likumu galvenā loma minētajā jomā, veicot kontroli, uzraudzību un sodīšanu, ir uzticēta atsevišķām institūcijām atbilstoši to kompetencei (Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Satversmes aizsardzības birojs, Valsts ieņēmumu dienests). Šādu sistēmu uzskata par centralizētu interešu konflikta novēršanas sistēmu valsts pārvaldē. No vienas puses, šāda sistēma ir ļāvusi atsevišķām institūcijām specializēties attiecīgajā jomā un paaugstināt darbinieku kompetenci un profesionālismu, kā arī ļāvusi neatkarīgi veikt minētās funkcijas un daļēji atbrīvojusi valsts un pašvaldību institūciju vadītājus (turpmāk – institūciju vadītāji) no interešu konflikta novēršanas viņu vadītajās institūcijās. No otras puses, šāda veida centralizēta sistēma ir mazinājusi institūciju vadītāju lomu un kompetenci, nav ļāvusi pilnībā izmantot institūciju iekšējos resursus un iekšējās kontroles iespējas interešu konflikta novēršanā.

Ņemot vērā minēto, nepieciešams konceptuāli lemt par iespējamo normatīvo regulējumu un citiem pasākumiem attiecībā uz valsts amatpersonu pienākumu sniegt informāciju par attiecīgajai amatpersonai zināmiem interešu konfliktiem vai citiem koruptīviem¹ nodarījumiem, kā arī to valsts amatpersonu aizsardzību, kuras ir sniegušas šādu informāciju, un institūciju vadītāju atbildību interešu konflikta novēršanā.

Ja minētā problēma netiks risināta, arī turpmāk valsts amatpersonām nebūs skaidri noteiktu tiesību un pienākumu minētajā jomā. Tāpat, ņemot vērā to, ka jautājums sasaucas ar GRECO ieteikumiem, var prognozēt, ka GRECO atzīmēs, ka Latvija nav īstenojusi attiecīgo ieteikumu, un starptautiskajā vidē tiks norādīts, ka Latvija pietiekami neveic pasākumus korupcijas novēršanā.

Ja netiks precizēta institūcijas vadītāja atbildība interešu konflikta novēršanā viņa vadītajā iestādē, arī turpmāk institūciju vadītāji var nesaņemt pilnīgu informāciju par attiecīgajā institūcijā strādājošajām valsts amatpersonām, kas nepieciešama interešu konflikta novēršanā. Tādējādi interešu konflikta situācijas netiks laikus novērstas un rezultātā administratīvi vai pat krimināli sodāma pārkāpuma veidā var tikt nodarīts kaitējums valsts varai un pārvaldības kārtībai un atsevišķos gadījumos var tikt nodarīts arī materiāls kaitējums valstij vai pašvaldībām.

2. Risinājuma varianti

Koncepcijā minēto problēmu risināšanai tiek piedāvāti vairāki risinājuma varianti:

1. Informēšanas pienākums (konceptuāli lemjot jautājumu par to, vai pienākumu informēt par konstatētajiem koruptīvajiem pārkāpumiem nepieciešams nostiprināt likumā vai jāievēro brīvprātības princips):

1.1. izdarīt grozījumus likumā, nosakot, ka valsts amatpersona informē par tai zināmiem koruptīviem nodarījumiem, kuros iesaistītas citas valsts amatpersonas, vai par šādu nodarījumu iespējamību. Sniedzot minēto informāciju, valsts amatpersonai jānorāda fakti, ar kuriem ir iespējams pierādīt minētās informācijas pamatotību un patiesumu.

Šādā gadījumā jānosaka arī administratīvā atbildība valsts amatpersonām par apzinātu informācijas nesniegšanu par valsts amatpersonai zināmiem koruptīviem nodarījumiem, kuros iesaistītas citas attiecīgās institūcijas valsts amatpersonas. Administratīvo atbildību piemērotu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs;

1.2. nenoteikt speciālas tiesību normas, kas uzliktu pienākumu valsts amatpersonai sniegt informāciju par tai zināmiem koruptīviem nodarījumiem, bet minēto jautājumu risināt, vēršot iestāžu vadītāju uzmanību uz to, lai attiecīgās prasības ietvertu ētikas vai uzvedības kodeksos, taču neuzliekot par pienākumu grozīt ētikas vai uzvedības kodeksus pēc vienota standarta.

2. Aizsardzības mehānisms (apsverot nepieciešamību noteikt likumā īpašus aizsardzības pasākumus valsts amatpersonai, kas sniedz informāciju par tai zināmiem koruptīviem nodarījumiem, kuros iesaistītas citas attiecīgās institūcijas valsts amatpersonas):

2.1. noteikt, ka institūcijas vadītājam vai viņa pilnvarotai personai, vai koleģiālajai institūcijai aizliegts izpaust informāciju par to, kura valsts amatpersona informējusi par koruptīviem nodarījumiem (izņemot kontroles iestādes, tiesu un prokuratūru).

Šādā gadījumā jānosaka arī administratīvā atbildība institūcijas vadītājam vai viņa pilnvarotai personai par informācijas izpaušanu par to valsts amatpersonu, kura informējusi par koruptīviem nodarījumiem. Administratīvo atbildību piemērotu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs;

2.2. noteikt, ka institūcijas vadītājam vai viņa pilnvarotai personai, vai koleģiālajai institūcijai aizliegts izpaust informāciju par to, kura valsts amatpersona informējusi par interešu konfliktu vai citiem koruptīviem nodarījumiem (izņemot kontroles iestādes, tiesu un prokuratūru), un bez objektīva iemesla radīt valsts amatpersonai tiešas vai netiešas nelabvēlīgas sekas.

Šādā gadījumā jānosaka arī administratīvā atbildība institūcijas vadītājam vai viņa pilnvarotai personai par nelabvēlīgu seku radīšanu darbiniekam, kas likumā noteiktajā kārtībā sniedzis informāciju par viņam zināmu koruptīvu nodarījumu. Administratīvo atbildību piemērotu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs.

3. Informācijas sniegšanas mehānisms (ja tiek akceptēts variants, ka pienākums informēt par amatpersonai zināmiem pārkāpumiem ir nostiprināms likumā, jānosaka, kam valsts amatpersona sniedz informāciju par tai zināmajiem pārkāpumiem):

3.1. nemainīt praksē pastāvošo kārtību, ar kuru saskaņā valsts amatpersona kā jebkura persona valstī var izmantot savas tiesības vērsties ar iesniegumu kompetentā valsts iestādē;

3.2. valsts amatpersona par tai zināmiem interešu konfliktiem vai citiem koruptīviem nodarījumiem, kuros iesaistītas citas attiecīgās institūcijas valsts amatpersonas, sniedz informāciju institūcijas vadītājam vai viņa pilnvarotai personai, vai koleģiālajai institūcijai, kas to izvērtē un pieņem lēmumu, vai, ja informācija satur faktus par izdarītu vai gatavotu noziedzīgu nodarījumu vai administratīvo pārkāpumu, pārsūta to kontroles institūcijām;

3.3. noteikt, ka valsts amatpersona par tai zināmiem interešu konfliktiem vai citiem koruptīviem nodarījumiem, kuros iesaistītas citas attiecīgās institūcijas valsts amatpersonas, sniedz informāciju kontroles institūcijām, kuras pēc informācijas pārbaudes pieņem lēmumu par tās turpmāko virzību (izskata un lēmumus pieņem pašas, vēlāk informējot attiecīgās institūcijas, pārsūta pārbaudes veikšanai attiecīgajām institūcijām vai pieņem citu lēmumu).

Ieviešot minēto risinājuma variantu, papildus būtu nepieciešams izdarīt grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, kas noteiktu kontroles institūciju tiesības neuzsākt lietvedību administratīvā pārkāpuma lietā sakarā ar izdarītā pārkāpuma mazsvarīgumu.

4. Institūciju vadītāju kompetences precizēšana interešu konflikta novēršanā (būtu apsverami risinājuma varianti, kas institūciju vadītājiem noteiktu plašāku kompetenci koruptīvu nodarījumu novēršanā attiecīgajā institūcijā):

4.1. noteikt likumā, ka institūciju vadītājiem ir tiesības pieprasīt no Valsts ieņēmumu dienesta (drošības iestādēm – no Satversmes aizsardzības biroja) informāciju no valsts amatpersonas deklarācijas neregistrējamās daļas, ja tas ir nepieciešams saistībā ar konkrētiem pasākumiem attiecīgās valsts amatpersonas darbības uzraudzībā vai kontrolē;

4.2. noteikt likumā, ka institūcijas vadītājam ir tiesības pieprasīt no valsts amatpersonas informāciju, kas norādīta valsts amatpersonas deklarācijas npublicējamā daļā, ja tas ir nepieciešams saistībā ar konkrētiem pasākumiem attiecīgās valsts amatpersonas darbības uzraudzībā vai kontrolē;

4.3. noteikt likumā, ka institūcijas vadītājam ir tiesības pieprasīt no valsts amatpersonas rakstisku apliecinājumu, ka, veicot attiecīgu uzdevumu vai funkciju, tā nenonāk interešu konfliktā;

4.4. atstāt spēkā esošo regulējumu, ka institūcijas vadītājs var izmantot publiski pieejamo informāciju.

5. Izglītošanas pasākumi

Visos gadījumos nepieciešams veikt valsts amatpersonu, institūcijas vadītāju vai viņa pilnvarotu personu, vai koleģiālo institūciju pārstāvju izglītošanas pasākumus par likumā noteiktajiem pienākumiem un iespējām veikt pretkorupcijas pasākumus iestādēs.

3. Konceptijas īstenošanai nepieciešamais finansējums

Konceptijā piedāvātie risinājumi tiks īstenoti piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

Piezīme.¹ Par koruptīvu pārkāpumu šīs konceptijas izpratnē ir uzskatāma valsts amatpersonas amata pilnvaru realizēšana interešu konflikta situācijā, kā arī tāda valsts amatpersonas darbība, kad, izmantojot savu dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, nepildot amata pienākumus vai pildot tos nolaidīgi, vai veicot jebkuru citu ar valsts amatpersonas amata pienākumu pildīšanu saistītu darbību, tiek prettiesiski iegūts nepelnīts labums sev vai citām personām.